

Чурапчыга күн тахсар!

САҢГА ОЛОХ

12+

100 ЛЕТ
ЯССР
1922-2022

Чурапчы улуунун хаһыата

Бэс ыйын 24 күнэ, 2022 сыл, бээтинсэ

№ 24 (11850)

стр. 2

КУТУРБАН КҮНЭ

Улуу кыайыыны уһансыбыт
биир дойдулаахтарбытын
кэриэстэтилэр

БИИЭХЭ СУРУЙАЛЛАР

Акулина Ноговицынаба
анаммыт ахтыы
быыстапкаттан

стр. 4

УБҮЛҮӨЙДЭЭХ БИИР ДОЙДУЛААХПЫТ

Альбина Борисова:
“Улуу Кудамсаны” тылбаастыам
инниэ өр нитилибитим”

стр. 6

стр. 3

“Кэрэ куо” куонкурус кыайыылааба - Хадаартан Туйаара Северьянова

ТЭТТИК СОНУННАР

Чурапчы улуунун Ис дыала
уорганын үлэһиттэрэ,
бэтэрээннэрэ “Завтра была
война” аахсыһаба
кыттыстылар

“Умуллубат төлөн” искибизиргэр Чурапчы улуунун Ис дыала уорганын үлэһиттэрэ, бэтэрээннэрэ сылын айы ытыллар патристическай аахсыһаба кыттыһан, Аба дойду Улуу сэриитигэр сырдик тымынарын толук уурбут саллааттары кэриэстээн, сибокки дьөрбөтүн уонна өйдөбүннүк чүмэчинн уурдулар.

Ити инниэ Чурапчы улуунун полиция отделын начальниһа, подполковник Инножентий Свинобоев, Ис дыала уорганын бэтэрээннэрин Сэбиэтин бэрэссэдэтэлэ Дмитрий Вырафов, саппаас подполковник Константин Платонов оччотоогу сэриигэ милииссийэ үлэһиттэригэр Аба дойду Улуу сэриитигэр кыттыбыт аба табаарыстарын, Хоту Кеһөрүллүү кыттылаахтарын, итиннэ бойобуой дьайыһа кыттыбыт уолаттары ахтан-саанаан аастылар. Уолсай састаап, кыргыһы хонуутугар суорума суолламмыт саллааттар ааттарыгар биир мүнүүтэ сааһа суох сонгуоран турдулар.

Искэн ыарыыларыгар амбулаторнай көмө киинэ аһылыһа

Киин аһылыһыгар улуус дьаһалтатыттан баһылыгы 1-кы солбуһааччы Алексей Егоров, улуус дьокутааттары Сэбиэтин бэрэссэдэтэлэ Афанасий Захаров, киин баһыһа кылаабынай бырааһа Артем Ксенофонтов, Дьокускай куорат онкологическай киин кылаабынай бырааһын солбуйааччы Петр Никифоров, эмчиттэр кыттыһан ылыһар.

Киин бастагы сүһүөх медицинскэй тэрииттэлэр стандартнай функцияларын - консультативнай, диагностическай уонна эмтиир көмөнү онгорор эрэ буолбакка, онкологическай диспансердарга ыарыһахтары эмэ ыттар, химиотерапиянан эмтэни түһүүтүн-тахсыһын уонна кедьүүһүн кэтээн көрөр, паллиативнай эмтэһин көмөтүн онгорор уонна ыарыһабы реабилитациялыр буолуохтара.

Мантан инниэ ыарыһахтар ыраата баран оро-скуотурбаһа, дыһтун, дьонун таһыгар сылдьан быдан тирэхтээх, үтүөрэргэ биэ эрэллээх, өй-өбүллээх буолаллара биллэр. Онукха күнүс сытан эмтэнэр иһки куойкалаах, бары ирдэбилгэ эппиэттир анал онгоһуулаах хос уонна быраас кэбиннэ-тэ үлэһиттэрэ.

Хадаарга Вера Давыдоваба анаммыт ыһыах ыһылыһа

Бэс ыйын 21 күнүгэр Хадаар нэһилиэгэр үлэ, тыһа бэтэрээнэ, “Ийбэ Албан аат” уордьаныһах, Герой-Ийбэ Вера Давыдова 100 сылыгар аһаммыт “Токус Герой-Ийбэ төрүттээбит түһүлгэлэрэ” диэн ыһыах ыһылыһа.

“Кипстэ кистэлэгэ” уруһуй, “Иис-оһуор аһа-ба” истэһиннэгэр күрөхтэрэ, оһолорго аһаллаах ыспартыһынай күрэх, мас таралыһыта уонна тыһ күрэхэ тэриһиннэлэр. Герой-Ийбэ аһаммыт «Дьоллоох мал туоната» диэн дьыа кэргэн куонкуруһа ыһылыһа.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Бэс ыйын 24 күнэ
БЭЭТИНСЭ

+28

+11

Бэс ыйын 25 күнэ
СУБУОТА

+29

+12

Бэс ыйын 26 күнэ
БАСКЫҤААННА

+30

+15

Бэс ыйын 27 күнэ
БЭНИДИЭННЬИК

+30

+16

Бэс ыйын 28 күнэ
ОПТУОРУННЬУК

+28

+16

ЫҤЫАХ - 2022

Маҕаайы алааһыгар Саха АССР төрүттэммитэ 100 сылыгар анаммыт ЫҤЫАХ ЫҤЫЛЫННА

Тоһо да былыттаах, сөрүүн күн-дьыл турдар, дьон-сэргэ алааһы тоһору муһунна.

Ыҥыах үөрүүлээх аһыллытыгар кини тырыбынаҕа РФ Федеральнай Сэбиэтин сенатора Егор Борисов уонна кэргэнэ, «Арасыйа Ийэлэрэ» хамсааһын Саха сиригээһи салаатын бэрэссэдээтэлэ Парасковья Борисова, СӨ Ил Түмэн дьокутаттара Михаил Гуляев, Павел Пивингин, Семен Никитин, КНР Саха сирия атыы-эргиэн хайысхатыгар бастааһынай бэрэстэбингэлэ Степан Андреев, СӨ Геология уонна бырамыссыланас министириин бастагы солбуйааччы Михаил Кириллин, СӨ Дьыһ-уот хомунаальнай хаһаыстыбатын уонна энергетикэ министириин бастагы солбуйааччы Виктор Романов, СӨ Быыбардыр хамыһаһыатын бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Иван Андросов, СӨ Норуот хаһаыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Чурапчы улууһун Бочуоттаах олохтооҕо Николай Чаусскай уонна кэргэнэ Наталья Чаусскай, Нерюнгри оройуонун баһылыгы солбуйааччы Альберт Лебедев, «Кыайыл мусуоба» оҕо кинигин салайааччыта Елена Слесаренко, «Медведь» коммунэрсийэтэ суох автономнай тэрилтэ байыаннай-патриотическай уопастыба дириэктэрэ Игорь Дума, Санкт-Петербург лицейин педагог-организатора Ольга Баскатова, «Чурапчы» түмүү бэрэссэдээтэлэ Дмитрий Понсеев, «Чочимбал» ХЭТ генеральнай дириэктэрэ Иван Макаров ынырыллан, күндү ыалдьыттарынан буоллутар.

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев уонна улуус нэһилиэктэриин баһылыктара атынан сэдээни хаамтаран кириилэрин дьон-сэргэ уруйдуу корустэ. Салгыы норуот маастара Василий Попов-Бааха Уус өнөрбүт ыһаах бэлэстин – Ытык Дуобаһы улуус баһылыгар Степан Саргыдаска туттарда.

Степан Анатольевич сайы-

ны көрсөр, дьолу түстүүр Урун тунах ыһааһынан бар дьонуун эбэрдэлээтэ. Быһыл үбүлүөйдээх сылларын бэлэтиир чулуу дьоммут үтүө ааттарын ааттата-лаан туран чинэстээтэ. Маны тэнэ быһыл күһүн Хоту Көһөрүлүү 80 сыла туоларын бэлэстээтэ. Бу бэлэ дьаалары түмсүүлээхтик, үрдүк таһымнаахтык бэлэтииргэ эрэһэрин биллэрдэ. Итинни таһынан Саха сирэ, улууспут баһысхантык сайда турарын сырдатта. Ол курдук, Мындааһаыта, Хайахсыкка оскуола-саад, Чурапчы киинигэр бибилиэтиэ-архыып тутула тураллар. Олохтоох баһылыктар дьоннорун-сэргэлэрин туһугар кыһал-лан үлэлииллэр, нэһилиэктэрэ түпсәһай көстүүлээх буоларыгар болжомтону уураллар. Түмүккэ уйгулаах сайыны баһарда.

РФ Федеральнай сэбиэтин сенатора Егор Борисов ыһааһынан эбэрдэлээтэ. Саха сирэ, ол иһигэр төрөөбүт улууһа 100 сыл устата хайдах үүһүн-сайдан кэлбитин, күнтэн күн түпсэ, кизэ-күйэ турарын бэлэстээтэ.

СӨ Ил Дархаанын, Бырабыыталыстыбатын, Ил Түмэн уонна Чурапчы улууһун үрдүкү наһараалдарын туттарыы түгэнэ тохсойдо. «Гражданскай кибиз» бэлэ Чурапчы сэлэһинэ-тин киинэммит үүт собуотун маастарыгар Мотрена Андреева, «СӨ Муниципальнай сулууста туйгуна» бэлэ улуус дьаһалтатын үтүө салалтатын начаалынныгыт, солбуйааччы Егор Сухариновка, Васильевтар учууталлар династиялара СӨ Бочуот киинэгитигэр кирибитин туһулуур сэртипикээти педагогическай үлэ бэтэрээнигэр Ирина Васильевага, ону тэнэ «Саха АССР 100 сыла» үбүлүөйдээх бэлэ Хоту көһөрүлүү кыттыылааһар Иван Макаровка, «Чочимбал» ХЭТ дириэктэрэ Иван Макаровка, Чурапчы улууһун Бочуоттаах олохтооҕор Екатерина Лукинага, үөрэх бочуоттаах бэтэрээнигэр Захар Федорова туттарылынылар.

үткүүлээтилэр. Салгыы Далбар Хотуттар «Көһөр ойуу» үткүүлэрин дьон-сэргэ э-нэрдэ.

Өрөспүүбүлүкэбэ Ийэ, улууска Ийэ сир сылларыгар анаан, Чурапчы уран тарбахтаах маастардара Чурапчы уобараһын – Аан Алахчынга хо-луу көрөн, маанылаах таһаы айан, тигэн таһаарбыттарын көрүү буолла. Көстүүм ааттардара – Төлөй нэһилиэгин «Талба» инстэннэһинэр түмсүүлэрин салайааччыта Наталья Гуляева, Одьулуун нэһилиэгиттэн норуот маастара Алевтина Колесова. Бу кэрэ көстүүнү олоххо киллэрингэ Төлөй нэһилиэгин инстэннэһинэр уонна «Айылгы» норуот айымньытын дьыттин исписэлиһэ Лидия Захарова айан-тутан көрүүгэ таһаардылар.

Алгысчыттар Байдам уонна Мотрена Филипповтар алгыс сүрүн-туомун толордулар. Сир сымэхтэрэ – өҕөлөрбүт «Дьоһо-

гөй" эбэрдэ үткүүлэрин кэрэхси көрдүбүт.

Салгыы кымыс үрдүн охторуу сирэ-туома ыһылынына, Чурапчылы оһуохайы оройуттан туттулар. Оһуохайы Семен Морфунуов уонна Владислав Понсеев таһаардылар.

Марфа ПЕТРОВА

“Кэрэ-көр-күүс” куонкурсу

Улууспут быһылгы ыһааһар араас куонкурстар, күрэхтэһинилэр тиһиктэрэ быстыбакка ыһытылынылар. Ол курдук, нэһилиэктэр икки ардыларыгар ыһыт-лыбыт “Кэрэ-көр-күүс” дьэн үс көрүннээх күрэхтэһини дьон болжомтотун тарта. Манньык дыксти ааттаах күрэхтэһини аатын үтүө киһи сэргин истибиһи буолуохтаах. Ону сиһилии биһилиһинэрдэххэ, нэһилиэк аайыттан нарын-намчы кэрэ куолар, уран тыллаах оһуохай-дьыттар уонна сымса, күүстээх хапсабайдыттар илин-кэлин түсүһэр, күөн көрсөр, аат был-дыһар күрэхтэрэ буолар.

Хапсабайга 9 иччат кы-тыһа. Маннааха хапсабайга Өрөспүүбүлүкэ уонна Арас-ыйа таһымнаах үспүрт ма-астардара Владимир Афанасьев, Ньургуна Пестряков, Алексей Захаров, Пантелеймон Ньумон курдук бидтэр-көстөр хапсабай-дыттар нэһилиэктэрин чигини көмүскүү кыттыбыттар күрэхтэһини таһымна үрдэттэ. Коммен-тарийынан улуусталар үспүрт салалтатын начаалынныга Иван Оксешников бойдуһун үлэлээтэ, күрэхтэһэччилэр ситиһиллэ-рин сийлиһи сырдатта.

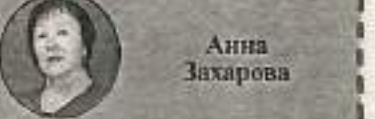
Сындааһыннаах кириестер кииниһириттэн утарсааччыларын барыларын бүдүрүтүн, Сылантан Петр Захаров кыайылыаһынан тадыста. Иккис миһэстэҕэ Хада-артан Пантелеймон Ньумон тиги-стэ. Усүһү Хоттоботтон Гаврил Собакин ыла. Миһэстэлэспит уолаттар харчылан бириэмийэлэ-ри туттулар, грамоталарынан, мө-төүлөрүнэн наһарааланылар. Ону тэнэ кыһылылаах бөдөскө Петр Захаровка сахатын кур

аһаһа.

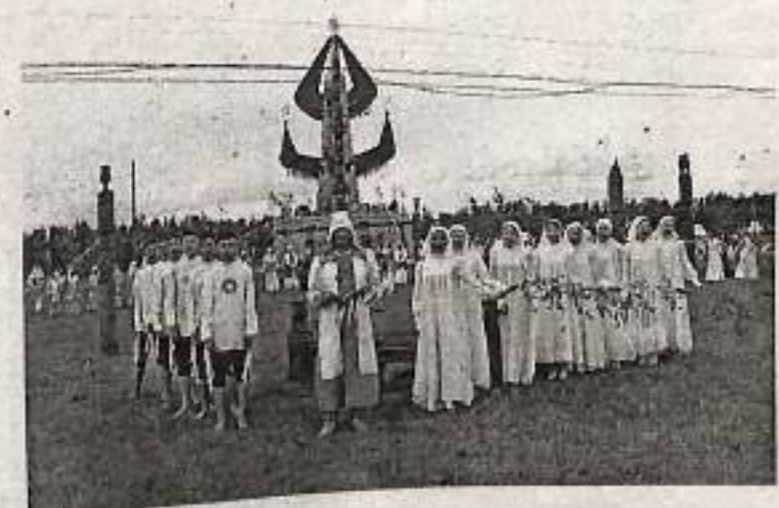
Оттон күн үткүүтүгэр – оһу-охайга нэһилиэктэр бары кэрэхтэ биһирдн оһуохайдытты киһлэһэн кыттынардылар. Хас биһирдн оһуохайдыт тыһын-ойун, толо-рор маастарыстыбатын, танааста-рын-саттарын, оһуохайга төһө киһи киһирн кыттыбытын бары-тын сыаналытылар. Манна улуу-спуттар уонна өрөспүүбүлүкэбэ тигиэ биһир оһуохайдыттар эмтэ баһылар. Ол курдук, Му-судайтан кулгуура бэтэрээнэ Татьяна Горюхова, Хадаартан кэскилээх этэччи Надежда Артемьеваны, Төлөйтөн Евдо-кия Аржакованы, Чурапчытан Семен Морфунуов о.д.а. бэлэ-тинибит Дьүүлүүр сүбэ бэлэ-тинирэни, оһуохайдыттар бары да тиг баһылылаах буолан биһ-ирдилэр. Түмүккэ I-кы миһэстэни Чурапчытан Семен Морфун, иккис Алаартан Елена Тото-нова, үсүһү Хадаартан Надежда Артемьева ыһылар.

“Кэрэ Куо” дьэн эгэр кыр-гыттарга анаммыт күрэхтэһини көрөөрү, үтүө көрөөтү тоһу-руйда. Маны нэһилиэк аайыттан кэрэ, нарын куолар аат ааттан кэлэн кыттынылар, тус дьору-дарын көрдөрдүлэр. Түмүккэ I-кы миһэстэни Хадаартан Тула-ара Северьянова, 2-ин Чурапчы-тан Елизавета Новгоронова уо-нна үсүһү Сылантан Виктория Мосеева ыһылар.

Уопсай түмүккэ Хадаар нэһи-лиэҕэ бастаан, 200 тыһ солк ыла.

Анна Захарова

Күрэхтэһинилэр үс түһүлгэһин тэһинэ ыһытылынылар. Маннааха баһаыһаһа быһылыһан, улууспут 17 нэһилиэгэ көрүг ахсын биһирдн күрэхтэһэччи-ни кыттынылар. Ону тэнэ бу көрүһтэр сыл устата ыһыттар нэһилиэктэр икки ардыларына-агы ыспартак-фаада көрүгүн баһылыгынан кириһэллэр. Кыай-ылаах хамзаанда 200 тыһ солку-обайынан наһарааланылар. Онон үтүө нэһилиэк тоһору састаабы тэһинэ кэһи кыттыла.

В. Кривошапкин хаартыскаа түһэриһтэ.

Акулина Ноговицынаға анаммыт ахтыы быыстапкаттан

Чураглчыга "Утум" норуот айымньытын дыстигэр "Арчы" дыстин уонна «Силик» саха таҥаһын пропагандалыыр түмсүү үлэһиттэрин тэрийиэлэринэн сүрдээх үчүтэй тэрээһин буолан ааста.

Кийн бу орто дайдуа олонон дасгьт олобуз, кийн туулан истиг ийирэх тылыннан ахтар-санмыр буулахтарына, бу кийн дыон-сэргэ ойугэр-санаатыгар хаалар олус үчүгэй олобу олор-бут дигэн санаага кэлэбин. Оннук кийинэн, баара эбитэ буоллар, бу ыйга сүүс саалын томтоочу туула-охтах бийиги, чурапчылар кий-ниипит, Чурапчыны иккис дайду оогостон, оёолонон-урууланан олорбут толору дыллоох ийэ, эбэ, саха далбар хотуна, СӨ порютун маастара, хомучут, тойуксуг, СӨ дыахталарын Х-с сийиэтин дэл-лэгэстэ — Акулина Ильинична Ноговицына буолар.

Кини төрөсөбүз 100 сыл-
гар андалаа, олус истап-иһирэх
ахты-быыстатка туруорулуона.
Быыстаткада Акулина Ильини-
на тикпит тагастара, тутта сыл-
дыбыт маллара, хааргыскалара
бааллар, ону тэпэ Чурапчытаабы
кини биһилэстэрэ үлэһиттэрэ саха
таһаһын хорлорор киһигэлэри
туруорда. Дьоро тэрээһини СӨ
культууратын үтүөлээх үлэһитэ

Надежда Заболоцкая иилээн-сагалаан ытта. Акулина Ильинична сахалыы миндыр толкуулан илэстэн сылааһын илгэрэн албыт сахалыы ойуордаах-мандардаах олохторун, илэстэрин сэргин, сөөк көрдүбүт.

Чураглцыг нэмэлтэгийн байхлыгта Владимир Сивцев "Утум" дэнтэй үлэнттэрэ сүрээх үчүтэй тэрээнттэри ытааларын бэлэнтээн туран махтынга, эбэрды талын эттэ. Надежда Михайловна Акулина Илэнчигна олобун, үлэнт туфчан сүрээдэгтэ.

Саха тугаһын ыһахтарга, быраһылыктыктарга тиктэн кутунни тэрийээччилэринэн Наталья Флегонтова, Марфа Соловьева, Агита Платонова, Парасковья Дьячковская, Фелюша Пулова этилэр.

1979 с. Чураглалтайгаа мусуу-
ой дүрлэгтэр Елена Пермякова,
научнай сотрудник Валентина
Пивнева уран тарбагтаахтарга-
ниг хурууногун тэрийн, норуу-
дунай устуудуйан үлэлэллэг-
тэр. Кинигтэр орлоготур бигр
актывийн калтаачынан Аку-

1988 с. Ленинградка. ССРС наукуттарын этнография-
скай чусуолдарыгар Саха
сирин науут маастардарын
быыстаткаларыгар үгүтэ
туруоруллубута. 1989 с. Дьо-
куускайга хотуу наууттар
Бүгүн сойуусталаагы быыстат-
каларыгар үгүтэ турбута.
1990 с. оһоһуктара Крас-
ноярскайга Улук Илгини
уонна Сибирь зоналарын
быыстаткаларыгар турбута.
1991 с. Саха сирин Дархан Уу-
старын өрөспүүбүлүкэти
быыстаткатыгар хаттан.
«Көмүс тарбахтаах маастар»
аатын ыларга ситиһиттэ.
Киникэ 1992 с. «СӨ науу-
туу маастар» дигэн үрдүк аат
орноһуллубута.

лина Ноговицына этг. Килин Арсдг Хагалас оройуонутар 2-Малдыаар иэһинизэр төрөөбүтэ. 1940-1941 сс. сэттис кылааһы бүтэрэн, Дюкуускайга рабфакка үөрэнэн иһэн, Покровскайга хэлэн үлүсэ киирбитэ. 1942 с. комсо-

мод путевкатынан Булуң оройу-
нугар балык союуотугар тийиэн,
аввас үлүлэргэ үлүлээбитэ.

1947-с. мэргэжлээр тахсан, Чурапчы-
га сүхтэн кэлбигтэ уоина арыл
субуотугар, сельхотизхиньнэбэ,
тутуу учаастагар бузаалтырынан
үтүө субастаахтык үлэлээбигтэ,
1975 сыллаахха бизнсийбэ тахсы-
бигтэ. Үс уол ололоммуттара. Икки
уол үрдүк экономист үөрэхтэм-
миттэрэ, биир уоллара сибээсик
ор сылларага үлэлээбигтэ, алта си-
зисмимиттэ, хос сизинэнэр дьолун
билбигтэ.

Кини айымнылаах үлэтэ кайны умсугутара, сөхтөрөрө, сангаттан сананы киллэрэн иһэрэ. 1980 с. өрөспүүбүлүкэ таһымнаах быыстапкага кыттыбыта. 1984с. Улуу Кыайыы 40 сылынан оройуоннаабы уран тарбахтаахтарыны быыстапкаларга кыттан, лауреат үрдүк аатын ылыта уонна өрөспүүбүлүкэтээҕи быыстапкага кыттар быраабы ылыта. Араас өгүүрүк таагастары таба дьүүрүлээн, оҕолорго сахалыы таагастары тигэрэ, обуруонан, быысаканан кигэргэтэрэ. Сукуна тааҥа кырадаһымнарын аттаран, кыбытыктаах кычымнары, чаппараахтары, истэнибэ мыйанар көбүрүддэри тигэрэ, Дьокуускайга, Нерюнгрига, Покровскайга буолуталаабыт быыстапкаларга ситиһинилээстик кыттыбыта.

1995 с. Саха сирин дьахталларын X-с сийлэһингэр сылдыыбыта, онно тэриллибит быыстапкада Акулина Ильинична балык, нерпа тириилэринэн тиктип суумкалара туруоруллубуттара. Ити сыл кыраайы үөрэтэр мусуойга улахан персональнай быыстапкага туруоруллубута. 1989 с. Чурапчы уран тарбахтаахтарын устуудуйалара норуодунай устуудуйа аатын өрөспүүбүлүкэҥэ бастахынан ылбыта. Акулина Ильинична "Чурапчынка-2" дигэн ыччакка аналлаах түмүүнү тэрийсибитэ.

2000 с. Чугартыга ыштыл-лыбыт зональной быыстаткада. Дьокуускайга «Азия оболоро» 2-с норуоттар икки ардыларынааы ооннууларга туруоруллубут дьаарбанка-быыстаткада, суверенитеттэ 10 сылтан «Маастардар куораттара» Дьокуускайга ыштыл-лыбыт дьаарбанка -быыстаткада оҥоһуктара туруоруллубуттара. Онно «Олонго сириин маастара» сэртиникээти ылбыта. Аку-мму Илдилинна итэри талхыан

Акулина Ильинична оюмдуктарыбыз көрбүтүрү барыны кэрксин, собо көрөрү, өтүү махтал, хайбал тылдарын анымалара. Ол курдук, М.К.А.мосов кыына Л.М.Амосова Москвитанат кат сымдын, манник суруйбул: «Ваше искусство — прекрасно, всегда радует все, что вы делаете, желаю Вам доброго здоровья, счастья и благополучия».

Опытон «Женишны-учены Якутия» тизге-вине бржы-дымиз Анжюнина Петрова: «Убаастабылхак Акулина Ильинична, Саха сирия чулуу маастара, мындыр ой, таллаанылах тарбах, Эпизини кыж туттабыт, инаккыш сатыбылгыт, татаанын эдир ыччакка тигрээ, сырдык сулу курдук ыныра-ууна турарар бабарыны», - диги истинг тылдарын анаабытытара.

кылыахтаах хулаастаах тойгусут, хомусчут буолан, нэһилиэк, оройуон, өрөспүүбүлүкэтэ эбэ таһымаах араас тэргэтиннэргэ биһир актыыбынай кытаагыччы буолара. Кини Дьокуускайга кытылпыт бастакы аарганнай муусука композитсийэтигэр кытылпыт олоһор биһир хаһан да умнуллубат түгэниин ааттыра, улуунун ааты ааттаппыттарынан өрүү киһи туттара.

Быыстапкаҕа кэлбит дьон ортотугар Акулина Илһиничаны кытта алтыһан ааспыт, араас таһымнаах быыстапкаларга катыһынарбыт СӨ култуураһын үтүөлээх үлэһитэ В. Д. Пинигина, Чурапчытаагы култуура салалатын начаалынньыгын солбуулагчы А. М. Смирникова, импровизатор хомусчут Е.М. Кылачева кини туһунан иһирэхтик ахтаң астылар.

Акулина Ильинична оюу-
хтарын иккис тылпынан, кизг
эйгэсэ таһара сылдар СӨ
уус-уран оюу-хтарын мааста-
ра Надежда Ахматова үлэлэрин
корон астынныбыт. Үөрүүлэх
тэрэһини Наталья Захарова, Кла-
ра Кондратьева, Борис Васильев,
Жанна Васильева, Ньургун Капи-
тов сылбабай ырыаларынан кэ-
зэгэттило.

Клара КУЗЬМИНА-
УУС КЫЛЬЛА.

Кыраайы чинчийиигэ анаммыт лаабыр үлэлээтэ

С.К.Макаров аатынан Чурапчытаагы гимназияда төрөөбүт дойдубут сайдыытын, баай тылын-өбүнү хомуйар, үөрэтэр хайысхалаар "Күн Өркөн" лалбыр үлэлээтэ.

Лаабыр норуот тылынан
уус-уран айымньыта
көлүөнүттөн көлүөнөккө бэ-

рилэн кэлбэт ситимин чинчийгээр судаллаах, фольклору хамуулар, төрөөбүт кыраайы үөрэтэр экспедиция-лаабыр буолар. 2008 сыллахтан тэриллэн, бу юмго дигри тохтобула суох үлэлиир. Лаабыр ситийингэ элбэх. Самал үлэхан ситийингээн Турцияда, Францияда ыы-

тыллыбыт аан дойдутаагы
фольклорнай бэстибээллэр-
гэ Гран-при аатын ылыта
буолар.

Лаабыр баһаатыга, сах
тылын уонна литэрэтиирэ-
тин учуутала, учуонай истэ-
эһинигэр хандьыдаат Сара-
ана Николаевна Гоголева
бу лаабырга уһулччулаах
комонү адалбыт кийинэн бу-
олар. Кини комөтүтүн
“Фольклор и краеведение”
дээн “Күн Өркөн” туһунан
үөрэтэр-методическай бо-
суобуһа тахсыбыта. Билигин
лаабырга оҕо сайдарыгар
солбуллубат үлэниг буола
сыйдар.

Кипсе: "Быгыл "Ыра-
стык сахалыы санарылах"
дизэн оҕолор бэйэлэрин
көбүлээһиннэригэр саха-
лыы контенты тэрийиһигэ үл-
элээтилэр, бэйэлэрэ видео
уһулаан, элбэххэ үөрэннилэр:
сценарийы суруйарга, ви-
деону монтахтаан уһуларга
уода. Ону кытта дьон-
нуун аһыһарга, дьон иһи-
гэр салгарарга үөрэннилэр.
Yousai 15 күн устата 15
оҕо сырытта», - дигэн кэпс-
иэ.

Виктория ЕВГРАФОВА.

МТС
МӨЛТӨХТҮК
ҮЛЭЛИЙР

МТС төлөвөнүзүн сибээс интэрнээт-оску-
ола түөлбөтүгэр мөлтөхтүк үлэһинир. Сыттан ор-
дук кэмнэг бу сибээһинэн ютуб, видео, телеграф
кэлбэттэр. ЧГФКСИ куорпуһун үрдүгэр баар ан-
тенналары ыһахтарыттан ордук мөлтөөтү. Бу
хампаанньага суруйан, этэн кордубут даҕаны
кыһамматыйлар. Дьуктааттарбытыгар туруорсуу-
дүн кордоспуппүтүгэр дьиз көһүннөҕүзүз дэлэллэр.
Эрдэ МТС оператордара үлэһинир, этилэр. Билигин
тохтопшуттара.

Сибээс күүскэ сайдыбыт, дьон барыта туһанар кэмигэр улууска МТС-ны эрийэ суох үлэттэр дьаһалы ылыаха!

Владимир КРИВОШАПКИН

УБУЛУӨЙДЭЭХ БИИР ДОЙДУЛААХПЫТ

Бу күннэргэ Чурапчы улуунун Бахсы нэһилиэгиттэн төрүттээх биһиги биир дойдулаахпыт, Арасыйыа суруйааччыларын сойуунун чилиэнэ, уус-уран тылбаасчыт Альбина Андриановна Борисова (Слепцова) 70 сааһын туолла. Кини классик суруйааччыларбыт, саха литэрэтиирэтин төрүттээбит дьоммут Өксөкүлээх Өлөксөй, Платон Ойуунускай айымньыларын тылбаастаабыта. Саха тыйаатырын испэктээкиллэрин нууччалыы тыллаах көрөөччүтэ кини тылбааһынан истэрэ. “Сага олох” хаһыат бүгүнгү нүөмүргэр Альбина Андриановна “Улуу Куданса” тылбааһын туһунан сүрдээх интэриһинэй түгэннэри ахтар.

Альбина Борисова: “Улуу Кудансаны” тылбаастыам иннинэ өр иитилибитим”

Альбина Андриановна Айар үлэтигэр классик суруйааччыбыт, судаарыстыбаннай дигэйтэ, өрөспүүбүлүкэ билиитин төрүттээбит киһибит Платон Алексеевич Ойуунускай айымньылар ураты мустэни ылаллар. Кини бэйэтэ бэлэстэринэ, бу кини дьылбатын суола.

— Платон Ойуунускай биһиги дьон кэргэммитигэр ураты суолталаах. Мин бэйэбин өйдөхпүтүн кини айымньыларын, кини олохун туһунан дьонум элбэхтэ кэпсэтэллэрэ. Ийэм кэпсэтин өйдүүбүн. Оччолорго Платон Ойуунускай уулуссада да көрүстэхтэринэ түгүннэри хайыһа сылдьар күннэргэ эбит этэ. Ийэм Дьоккуускайга эдьиийигэр киирэр сылдьан, урукхута Ворошилов, билиитигэр Октябрьскай уулуссатыгар кинини көрсө түспүт. Дьон курдук уулусса аннараа өттүгэр туораабакка, кинигэ утары хаампыт уонна “туһааабытыгар до-рооболоһпун. Платон Алексеевич онтон наһаа соһуйан, ходох гына түспүт уонна уһун уһугуан курустук мэтээрдээн ылбыт. Кэлин ийэм ити көрсүүгү туһунан олус долгуйан туран кэпсирэ. Мин ити кэпсэтигэ улааппытым. Пла-

тон Ойуунускай айымньыларын барыларын кэриэтэ хас биридди строкаларыгар тийиэ ааҕа билэ-рим. “Улуу Кудансаны” тылбаастыам иннинэ өр иитилибитим. Бука, икки-үс сыла аастаҕа буолуо. Үһүс сылбар, дыктитэ баар, биэр түүн түүл түһээбитим. Арай түһээтэхпинэ дьонм өһүөтэ тыйаатыр сабыытын курдук хамсаан арыллан кэлбитэ. Тулам барыта харанара түспүтэ, бэйэм буоллаҕына көтө сылдьар курдук буолбутум. Ол сытан кинигэ куйаарга тахсыбыппын өйдөөбүтүм, ону кытары тэҥнэ хантан эрэ дыктити муусука кутуллубута. Бу кэппиттэн үлэбин үс-түөрт ыһынан суруйан бүтэрбитим, — диир кэпсир Альбина Андриановна.

Санатан эттэххэ, Альбина Борисова Платон Ойуунускай “Улуу Кудансатын” таһынан “Александр Македонскайын”, “Соломон Муударайын”, “Дойду оҕото Дорогуунап Ньукулайын”, “Иирбит Ньукууһун”, “Сүүс сыллаах улуу былаанын” тылбаастаабыта.

Кини бэйэтэ этэринэн, Куус-уран тылбааска уһуйулуута өссө тыйаатырга үлэлиир кэппиттэн сабыллан тахсы-

быт. Тылбааска сүтэн илдьибит киһитигэр Судаарыстыбаннай муусукаалынай-драматическай тыйаатыр литэрэтиирэ салаатын сэбиэдиссэйин Иннокентий Дмитриев ааттыыр. Альбина Андриановна 1969 сыллааха орто оскуоланы бүтэрэн баран, П.А.Ойуунускай аатынан Судаарыстыбаннай драма тыйаатырыгар испэктээкиллэри тутта тылбаастааһын дикторынан үлэлээбитэ. Ол үлэни олорон, 1974 сыллааха Москвада А.М. Горькай аатынан Литэрэтиирэ үнүстүүтүгэр тылбаас отделениетыгар үөрэнэ киирбитэ.

— Үнүстүүккэ үөрэнэ киирбиз иннинэ 1969-1974 сыллардааха Судаарыстыбаннай муусукаалынай-драматическай тыйаатырга үлэлээбитим. Оччолорго дириэктэринэн Василий Афанасьевич Босиков үлэни олорон. Ити кэмтэ кини туруорсан тыйаатырга анал аппаратура атылаһан аҕалан, испэктээкиллэри тутта тылбаастыыр диктор дуоһунаһа аһыллыбыта. Оччотооҕута, 70-с сыллардааха, Дьоккуускайга сорох ардыгар сахалардааҕар нууччалар элбэхтэ сылдьаллара. Сахалыы испэктээкиллэри олус сөбүлүүллэрэ. Онон уус-уран тылбаас хайаатар да наада этэ. Билигин өйдүүбүтүн, испэктээкиллэ кэппиттэн үгүстэр кэлэн махтаналлара уонна испэктээкиллэрдик ханнык түгүннэ сөбүлээбиттэрин үлэстэллэрэ, артыыстарга бэйэлэрин санааларын этэллэрэ. Тыйаатырбыт оччотооҕута Каламдарашвили уулуссатыгар Дьоккуускайдааҕы Кафедральнай Собор дьютүгүгэр баара. Диктор мустэтэ тыйаатыр иккис этээһигэр литэрэтиирэ салаатын сэбиэдиссэйин хонугар баар этэ. Оччолорго сэбиэдиссэйинэн Иннокентий Аксентьевич Дмитриев олорон. Кинини мин уус-уран тылбааска сүтэн аҕалбыт киһи-бинэ ааҕабын. Иннокентий Аксентьевич ити олорон аан бастаан мэхэ ырыаһыт Анегина Ильина норуоттар икки ардыларынааҕы куонкуруска кыттар ырыатын тылбаастаппыта. Мин үлэбин көрөн баран: “Альбина, тылбааһың олус үчүгэйдик табыллыбыт”, — диир сага алайытын өйдүүбүн. Ити кэппиттэн кини

мэхэ үгүс тылбааһы биэрэр буолбута. Литэрэтиирэ үнүстүүтүгэр куонкурус биллэрбиттэрингэр хайаатар да онно бар, үөрэн диги албаан ыппыта. Тыйаатырга үлэлээбит сылларбын наһаа күндүтүк саныыбын, — диир бэлэстэ-ир кини.

Манна даҕатан эттэххэ, Андрей Саввич Борисов Саха тыйаатырыгар туруорбут “Улуу Куданса” испэктээкиллэри сүрүн оруолун толороочу Ефим Степанов: “Айымньыны нууччалыы уус-уранык тылбаастааһын сүрдээх уустук. Испэктээкиллэ Улуу Куданса апаардас кини эрэ буолбакка, личность, иччэ, былас, сиртибэ уобараһын быһымы-тынан бары өттүнэн арыллар. Ойуунускай айымньыта бэйэтэ ураты тымынаах. Хас биридди интонацията туспа суоллаах-истээх. Ол ону нууччалыы тыллаах киһиэхэ тириэрдэн тылбаасчыт аайы кыаллыбат суол. Альбина Андриановна итин барытын тылбааһыгар ситиһипт дин саныыбын”, — диир бэлэстэ-тээн аһарбыта баар.

Альбина Борисова Саха тыйаатырын труппатыгар киирсэн, Москвада, Башкирияда Саха сирин күннэригэр, Хабаровскайга, Москвада, Ленинградка, Киевка, Тбилиска, Бишкеккэ бүтүн Арасыйытатааҕы, Сойуустааҕы фестивалларга кыттан кэлбитэ. Кини телесвидение ыгырытынан 1985 сыллааха “Ханидо уонна Халерха” Семен Курилов романынан туруоруллубут “Сага дьоннор” диир испэктээкиллэ тутта тылбааһын өтөрбута. Кэлин аныгы саха литэрэтиирэтин суруйааччыларын тылбаастаабыта. Былырын “Улыш, Россия, наши голоса” уус-уран тылбаас бүтүн Арасыйытатааҕы куонкуруһугар норуодунай суруйааччы Василий Васильев-Харысхал “Таптаһ түөрт муһуна” кэпсэтин тылбааһынан кыттан кыһыллыах тахсыбыта. Альбина Андриановна нууччалыы тылбаастарыгар олохуран, Платон Ойуунускай айымньылар атын омук тылларын сангарбытара. Чуолаан азербайджанлыы, туроктыы тылынан тылбаастанан кинигэ сиргэ тахсыбытара.

ЫСПЫРАЛКА:

Альбина Андриановна Борисова (Слепцова) — Арасыйыа суруйааччыларын сойуунун чилиэнэ, уус-уран тылбаасчыт, СӨ кулутураҕын үтүөтүк үлэһитэ, СӨ бээтэни туһунан, Кини 1952 сыллааха бэс кыһын 12 күнүгэр Дьоккуускайга төрөөбүтэ. Альбина Борисова аҕата Андриан Семенович Слепцов Саха АССР үтүөтүк арыллыа.

1969 сыллааха орто оскуоланы бүтэрэн баран, П.А.Ойуунускай аатынан Судаарыстыбаннай драма тыйаатырыгар испэктээкиллэри тутта тылбаастааһын дикторынан, 1987 сылтан “Чуораанчык” суруйааччы элбэхтэринэн, 1994 сылтан “Бичик” киһигэ кыһалтыгар кыһабынай элбэхтэринэн, дириэктэри солбуйааччынан, кэлин Ил Түмэнигэ старшай референсман үлэстэбитэ. Оскуолада сылдьан хөһөөн суруйара, Пионердар дьютүгүгэр литэрэтиирэ-айар үлэ куруһуогар сылдьыбыта. Хөһөөнноро өрөспүүбүлүкэ хаһыаттарыгар бэчээтлэммиттэрэ. 1979 сыллааха А.М. Горькай аатынан Москвада Литэрэтиирэ үнүстүүтүгэр уус-уран тылбаас отделениетын ситиһилээхтик үөрэнэ бүтэрбитэ. Үөрэбин кэппиттэн Тыйаатыр дигэйтэлэрин сойууһугар эппэттир сэкирэтэринэн үлэстэбитэ. Тыйаатырга үлэлиир кэппигэр үгүс саха суруйааччыларын пьесаларын нууччалыы тылбаастаабыта.

Биир дойдулаахпыт Альбина Андриановна 70 сааһын туолбут үөрүүлээх күнүнэн итинтик-истинник эбэрэлинибит. Айар үлэбэр өссө да кынаттаах үлэ-ри баарабыт.

Аграфена КУЗЬМИНА.

КИИИ УОННА СОКУОН

Судаарыстыба систиэмэтин иһинэн «Босхо юридическай көмөнү» ылыы бэрээдэгэ

Систириттэх былаас федеральной уорганнара уонна кинилэргэ бас бэринэр тэриэтэлэр Федеральной сокуон бэрээдэгинэн, правовой консультация быһымынан гражданнырга босхо юридическай көмөнү суругунан уонна сирэй көрсөн олохторун оңороллор.

Көмөнү оңоруу түгүннэрэ

2011 сыл этиннэ 21 күнүгүгү 324-ФЗ №-дээх «Российская Федерацияда босхо юридическай көмө туһунан» Федеральной сокуон 20 ыстатыйатыгар сөп түбэһэринэн, көмөнү суругунан уонна сирэй көрсөн олохтор ылар бырааптаах гражданныр:

- Олохтоммут олох-дьаһах мунгууур алын кээмийтээн намыһах дохуоттаах дьон кэргэннээх гражданныр;

- 1-кы уонна 2-с бөлөхтөргө киирсэр инбэлииттэр;

- Аҕа дойду Улуу сэриитин бэтэрээннэрэ, Российскай Федерация Дьоруойдара, Сэбиэскэй Сойуус Дьоруойдара, Социалистическай Улэ Дьоруойдара, Российскай Федерация Улэ Дьоруойдара;

- Инбэлиит, тулааһа, төрөппүт көрүүтэ-истигэ суох хаалбыт оҕолор, кинилэр сокуоннай бэрээстэбинитэллэрэ уонна атын бэрээстэбинитэллэрэ, өскөтүн кинилэр манньах оҕолор бырааптарын уонна сокуоннай интэриэстэрин көмүскээһини уонна хааччыйыны кытары сибээстээх боллуруоһунан босхо юридическай көмөнү ылаахтарын баҕарар буолаахтарына;

- Төрөппүт көрүүтэ-истигэ суох хаалбыт оҕону бэйэлэрин дьон кэргэннэригэр итэ ыларга быһаарыммыт сирэйлэр, өскөтүн кинилэр оҕону дьон кэргэннэ итэ ылыны кытары сибээстээх боллуруоһунан босхо юридическай көмөнү ылаахтарын баҕарар буолаахтарына;

- Оҕону итэ ылбыт гражданныр, өскөтүн кинилэр итэ ылбыт оҕолорун бырааптарын, сокуоннай интэриэстэрин хааччыйыны уонна көмүскээһини кытары сибээстээх боллуруоһунан босхо юридическай көмөнү ылаахтарын баҕарар буолаахтарына;

- Социальной көрүүнү-истини толорор стационарнай көрүгүнээх тэриэтэлэргэ олохтор аҕа саастаах уонна инбэлиит гражданныр;

- Сокуоннай саастарын ситэ иликтэргэ көрүүтэ-истигэ суох буолууну уонна быраабы кэһиллэрн сэрэтэр, уонна көгүлү быһыы сирдэригэр накаастабылларын боруостааһынна туттуллар сокуоннай саастарын ситэ иликтэр, ону тэнэ кинилэр сокуоннай бэрээстэбинитэллэрэ уонна атын бэрээстэбинитэллэрэ, өскөтүн кинилэр манньах сокуоннай саастарын ситэ иликтэр бырааптарын, сокуоннай интэриэстэрин хааччыйыны уонна көмүскээһини кытары сибээстээх боллуруоһунан босхо юридическай көмөнү ылаахтарын баҕарар буолаахтарына (холубунай сууту ытыгыга юридическай көмөнү ылыны кытары сибээстээх боллуруостарга ураты);

- 1992 сыл от ыйын 2 күнүгүгү 3185-1 №-дээх «Психиатрическай көмө уонна ону оңорууга гражданныр бырааптарын хааччыйыны туһунан» Российскай Федерация сокуонун сөп түбэһиннэрэн, босхо юридическай көмөнү ылар бырааптаах гражданныр;

- Суутунан бэйэлэрин бырааптарын сатаан көмүскэнэр кыаба суохтарынан билиниллибит гражданныр, ону тэнэ кинилэр сокуоннай бэрээстэбинитэллэрэ, өскөтүн кинилэр манньах гражданныр бырааптарын, сокуоннай интэриэстэрин хааччыйыны уонна көмүскээһини кытары сибээстээх боллуруоһунан босхо юридическай көмөнү ылаахтарын баҕарар буолаахтарына;

- Ыксаллаах быһыы-майгы түмүгэр эмсэбэлээбит гражданныр;

- Ыксаллаах быһыы-майгы түмүгэр олохтон туораабыт киһи кэргэнэ, кинилэрин ол күнгө дьэри кэргэнни быһытынан сокуонунан бэлэстэнилээх буолабына;

- Ыксаллаах быһыы-майгы түмүгэр олохтон туораабыт киһи оҕолоро;

- Ыксаллаах быһыы-майгы түмүгэр олохтон туораабыт киһи төрөппүттэрэ;

- Ыксаллаах быһыы-майгы түмүгэр олохтон туораабыт киһи толору хааччыйылыгар олохторун биигэр кинигэни тохтоло суох уонна олохторун сүрүн көмөнү ыла сымдыбыт сирэйлэр, ону тэнэ РФ сокуонунан олохтоммут бэрээдэгинэн ийиминилэринэн билиниллибит атын сирэйлэр;

- Ыксаллаах быһыы-майгы түмүгэр доруобууларыгар эмсэбэлээһини ылбыт сирэйлэр;

- Ыксаллаах быһыы-майгы түмүгэр олохторун дьылыртан манньах биигэр атын малларын-салларын, докумуоннарын толору биигэр сорохун сүтэрбит гражданныр;

- Атын федеральной сокуоннарга уонна РФ субъектарын сокуоннарыгар сөп түбэһиннэрэн, «Босхо юридическай көмө» судаарыстыба систиэмэтин иһинэн босхо юридическай көмөнү ылыыга бырааптара тиксэриллибит гражданныр.

Чурапчытаабы Ис Дьыала отделын юриһа
Ольга ФЕДОТОВА.

«Судебные приставы - детям»

В настоящее время на территории всей страны проходит Всероссийская акция «Судебные приставы - детям», главная цель которой — защита прав и законных интересов несовершеннолетних детей. В рамках пресс-мероприятия в Управлении Федеральной службы судебных приставов по Республике Саха (Якутия) сообщили, что по итогам первых 5 месяцев года в структурных подразделениях находилось на исполнении более 8 тысяч исполнительных документов о взыскании алиментных платежей, из них в текущем году возбуждено более 2 тысяч исполнительных производств. Совокупность мер

принудительного характера за этот период позволила взыскать в пользу детей около 100 миллионов рублей.

В рамках исполнительных производств о взыскании алиментов судебными приставами наложено 50 арестов на имущество, вынесено более 2 тысяч постановлений о временном ограничении на выезд должника за пределы страны, а также 50 должников по алиментным обязательствам ограничены в праве управления автомобилем.

Как отмечает врио руководителя УФССП России по РС(Я) А.А. Роголев, «в розыске на сегодняшний день находится 891 должник по алиментам, из них

169 розыскных дел заведены с начала года. Всего привлечено в связи с розыском должников и их имущества 165 дел». В том случае, если исполнительно-розыскные мероприятия по установлению местонахождения должника не дали результатов в течение 1 года, взыскатель имеет право обратиться в суд с заявлением о признании неплатежеспособности алиментов безвестно отсутствующим и, при удовлетворении иска, обратиться в Пенсионный фонд РФ для оформления ежемесячных выплат по потере кормильца.

Кроме того, 10 января 2022 года вступили в силу изменения в законо-

дательстве, в соответствии с которыми к административной и уголовной ответственности привлекаются должники, частично уплатившие алименты в меньшем размере, чем установлено исполнительным документом. «С начала текущего года в Республике дела об административных правонарушениях по ст. 5.35.1 КоАП РФ возбуждены в отношении 305 должников, уголовные дела по ст. 157 Уголовного кодекса Российской Федерации возбуждены в отношении порядка 170 должников, уклоняющихся от уплаты алиментов» - заключил А.А. Роголев.

Пресс-служба
УФССП по РС(Я).

СААНЫ СИЭЙПЭТТЭН АТЫН СИРГЭ УУРАР КӨНҮЛЛЭММЭТ

Саалаах дьон саакы кус, мас көтөрүн уонна анды сезона бүппүтүн кэһиллэрн манньахы туһунааһа ирдэнэр:

- Булчут бултаан бүтэн, дьылыгэр кэлэн, саатын амтаарга, күүлэһэ, ыскапка уо.д.а. сиргэ уураар көнүлүмүмэт. Тутатына тииһир (собоут эбэтэр бэйэ оҕоһуу) сийпэтигэр угара булгуччулаах. Өскөтүн саата бэрэбэрээх кэһиллэр сийпэтигэр таһыгар турар түгүннэр

административнай эппиэтинээх тардыллар (ст. 20.8 ч. 4 КоАП РФ). Хомойуох иһин, саа хаһаайытара бултаан кэлэн баран, сааларын дьылыгэр оһоно-манна уураар барбыттарын кэһиллэрн оҕолоро сааны ылан оһоһоһон, бэйэ-бэйэлэрин эчэтэр быһылааннара таһа турар. Манньах быһылаан буолар түгүннэр саа хаһаайына холубунай эппиэтинээх тардыллар (ст. 224 ч. 1 УК РФ - небрежное хра-

нение огнестрельного оружия, создавшее условия для его использования другим лицом, если это повлекло смерть человека или иные тяжкие последствия).

- Сааларын докумуоннарын болдьоһо бүппүт дьон эбэтэр болдьоһо 3 ый бүтүүн иһиннэ, Чурапчы иһилигэрин Крупская уул. 3/а №-дээх дьылыгэр кэлэн, саабыт докумуонун оҕотторугут булгуччулаах. Ирдэнэр докумуоннара: го-

сударственный саа аайы сайабылыһаа, пааспар, саа көгүлэ, булт билэгэ (бу 3 докумуон куопуһаара), медыстыраатка (002, 003 көрүгэ), 3*4 хаартыска, сийпэтигэр бэрэбэрээһин аактата уонна бэйэбит бас билэр саабытын көрдөрүүтэ илдьэ кэлэбит.

Тяатта, Чурапчы уонна Уус Алдан оройуоннарын лицензиялыыр - көгүлүүр үлэ отделлэллэллэ.

КАК НЕ СТАТЬ ЖЕРТВОЙ МОШЕННИКОВ

Вам прислали SMS или ссылку с неизвестного номера

- Не открывайте вложенные файлы, не переходите по ссылкам, удалите подозрительное сообщение
- Используйте антивирусное программное обеспечение для телефонов только от официальных поставщиков
- Защитите свой телефон, подключите БЕСПЛАТНУЮ услугу «Стоп-контент»

Вы заподозрили интернет-продавца в недобросовестности

- Необходимо оставаться бдительным, не принимать поспешных решений и при первых же подозрениях отказаться от покупки
- Встречаться с продавцом в общественном месте, так как это наиболее безопасный и гарантированный способ покупки. Следует передавать деньги продавцу лично в руки сразу после получения товара
- Никогда не переводить незнакомым лицам деньги в качестве предоплаты

СЫННЯЛАННА

Сыты- хотуу кылбиз суох					Куурусса оҕото										
Тойон көтөр		Тыаһы үчү- гэйдик истэр		Ханыаты, суругу дьыһа тирдэр тарилта			Аксакап тутааҕа суох ча- асыта		Ол саҕа- на ол ...		Быгыр- гыны былыт		Суолу, уулуссаны бүрүлэргэ туттуп- лар хара өмнөөх сымала иттип- либит булкааһа		
Сир хаһыл- лыбыта		Эйэлээх		... изскэ			Оҕо аҕатын убайа		Сүлүһүн- наах солох ...таах арыы				Көтөр		
	Сойо илик Сыл- сирдык кытархай					Кылдымы	Аар- саарга ...								
				Ийэлээтэр ... аҕала- аттар аҕам (фольк.)	Субу чу- гаһаан кэл, буолаары гыт		... тыа		Ый-... буолла			Туох эрэ дорбо- онноһон иһили- битэ	Көстөн турар, ... чахчы		
Ынах сүөһүгү, кыһылы иктэр хаһа- айыстыба		Сөбүлэ- спэт тыл			Санэпид- станция	... чоккурас ... курдук		Уол оҕо- тооһор кылым оҕо ... сылаас	Кес ... көнөс					...бынан куспут	
					Хатын манан «ырбаахы- та»				Киһи ... - уот						
Хорсун санаала- ах буолуу, ... хаан		Сөбүлэ- һэр тыл		Туох эми туохха эми наада- лааҕа, туһалааҕа					Сатам- мыт ... саҕаттан салданар	Ааты сыһыар, ... бизэр					
					Туундараҕа кулун тутар саҕана арҕа- аттан түһэр, уһуну- барар күүстээх тыл								Мас- сыһына ... чааһа		

«Сканворд: талтан талла таһарых, таайа ооньуох» Зоя Васильева киингэтигтэн ыдылыһына.

Кийнхны түүн сирн-дойдуу бүтүүлүү ёлан мийастан бис-питини, тула ыас харага, тух да көстүбэт, бильттаах буолан, бэл, халлаанга дыржимнир билр да сулус кыламнаан көстүбэт. Арай Сима уол эмээ утуйар уута көтөн, хоһутар чуңкуйан сытар, чүмэчитин уота уостан эрэр. Дынэ инэ уу-чуумту, ыраах саалаа чаһы эрэ хаамар тыаһа иһиллэр. Сима бу чаһы тыаһын бэйэтин ойдубуттэн ойдөөн истэр «чык-чык-чык-чык». Суорбанын үрдүгэр сым-сылаас, сым-сымнарас түүлэх доһоро Мааска утуян куутунуу сытар. Билырын бач-чаларга куоската быычыкай-ых этэ, баара-суога үс ыйдааба. Симаба аята тереөбүт күнүгэр бэлэхтээбитэ. Онгон ыла хоон-поһон утуяаллар. Күнүс үөрөнэн киллэбинэ, аан аттыгар тоһуан үөрдэр, атагар илин-илин түһэн, эриллэн илиистэр. Муус манан дүүһүнээх эрээри, хараһын уон-на муннун тула эрисн мааскалаах курдук оһуор ойуулаах. Ол иһин «Мааска» дээн ааттаммыта. Күн-түүн улаатан Мааската добуоччу ыйааһиннаммыт эбит, суорбан да нөгүө ыарахана биллэр.

Биир күн Сима оскулатын
ээннэ дьэстигэр кэлэн илэн, аара
улахан уолаттартан кырбанна.
Дьүһүн-бодо буорайан, санаата
гүһэн, умса туттан, оёонньор кур-
дук бөхтөллөн, нэһинччэ атабын
соһон, олбуорун аанын аһан, дьы-
тэстигэр кирирдэ. Кураанах дьыо иһэ
уһуу-чуумпу. Күнүһүн ким да суох
буолар, остуолга ийэтэ Сима кэ-
лэригэр бэлэмнээн хаалларбыт
соркуояа халпахтанан турар. Өссө
да итин эбит, соторутаабыта бу-
спут. Сима бартыбыалын туора
элээрдээт, түгэх хонугар киирэн,
оронугар умса түһэн харса суох
куускэс ыгаан тобо барар.

—Бий-бый-бый-бый, айгуу
ийаа да абытайгаан да ыалдыр
эбит. Сирэйгэ, төбөгө огустарар,
муннум иһэн тахсыбыт быһылаах,
тостубата ини. Оо дьэ, дьоммор
туох дигэн хэпсийинин, кинэз кэл-
биттэрэ убайдара манньк сирэй-

«МИН - ЭР КИҢИБИН»

дээх тонулар буоллабын. Бу са атын-суутун! Адам тыннааҕар куруук этэрэ: - Эи эр киһитин күүстээх санаалаах буолуохтааххын. Ханнык да түгэнэ бэйэ эйин атаҕастаппат буол. Охсулар күүнүгү да буоллааххына, ханан да харадын уутун көрдөрбөт буол. Биирдэ малтэххүн көрдөрүөт куруук атаҕастаан бара туруохтара,- диэн. Мин ону куруук өйбөрүтэ сылдыабын. Бүгүн ытаабатым, төһө да ыарыйдар тулуйдум. Билигин ким да көрбөтүгүр күүсү ытаан кэбиһиэм, кээһэ ийэм кэллэбинэ туох эмэт дүөн сымнаабыстык быһааран көрүөм. Сина оронутар эргичигиээн ыла-ыла, ону-маны саныы, ытаан бөтүөхтүү сытта. Эмискэ хантан кэлбитэ биһилбэт, тыһаа суохтук биһирдэ аттыгар куоската баар буола түстэ. Уол сирэйигэр чугаһаан, көхсө курдургаан, тыастаахтык тыһнар. Муунууан уол издэһигэр сыстан ылаттыыр, онтон иһин атаҕынан Сина харадын уутун сотордуу, уулаах харадын таарыйар. Биирдэ

өйдөөбүтэ, Сима уоскуйан, утуу-
ан хаалбыт эбнэ. Ухуктубута, күн
кннрэн, дьыэ сойон, оһох оттулар
кэмэ кэлбнэ. Сотору ийэлээх бы-
раата кэлнэхтээхтэр.

- Сигмаа, бааргын дуо, бийн каллибт. Одоо таганын устартыг кэлэн комолос эрэ,- ийгээ билгаатын Боринь сүтэн киирдэ. Сима хайхай, хохуттан тахсарыг тнийэр, сатаан сүрлийн ки-стэн, саан сүлмэт буулаца.

- Хайа бу, хайалара манхнык дьабылгаатай оёбун?! - танаһын уста турбут ийэтин былаата муу-стаба түстэ, мах бэрдэрэн, туран хвалла.

- Ийээ, долгуйума, барьта үчү-
гэй,

- Ээ! Хайдах?! Тулаахайх буулбатаахын, аята суух хаалбыг дэгн агадтаан эрдэхтэрэ. Бу кыһыгтын-абатын! Сарсын оскуолаар тийгэн, сурук суруйуом, дыһалта танаарыг, буруйдаахтары дүүүлзэн дэгн.

- Багаалмаста тийиймээр, кулүүтэ барытам дүн. Мин эр киһи-

бин, бэйм бйнаарсыахтаахпын. Санаардаама ийээ, тутум да малдылбат, үчүгэйбин.

- Ожом сыһа, эр киһибин дн-
этиир ээ, алтыс эрэ кылааскын
днн, өссө да кырабын. Саатар
учууталгар этиэм.

- Өйдүүгүн, агабыт тылларын? Баара буоллар минигининин сөпсөһүн этэ.

- Чэ сөп. Ол эрэн аныгыс сы-
рылга тух да мингін тохотуу
сува.

Күнхээнтни чэй оргуй-
ан, ас буһан, дьылзэхтэр остуон
тулз ороолулар. Буһарын кы-

тула олордулар. Буоларын курдук ирз-хоро кэпсэтитилэр. Ордук кыра кинилэр Борис күлэн чагыгырыр, кырата бэрт буолан, улаханнык тугу да быйаарсыбат. Ого уһууааһагар сылдыар, түөрт саастаах киничээн. Ап-атаах сирэйдэх, толлобор уостаах, кини эрэ таптыахтык төп-төгүрүчтү коро-көрө ийэтин мооньутуттан кууһан ылан, албыннаһар. Ол аайы ийэтэ хайдах буолуон билбэт гына ымманыһар, оёотун таптаан, ор-

гууй ырыа ыллаан барар, тыастахтык сырылаччы сыллаһан, куустуһан олоһолдор. Сима көдөрөн, иһэн хаалбыт харарым быһыһынан кинилэри одуулаан олоһон эмиз аһатын санаан кэлэр: Оо, арай биллгини, бу манна, аһам баара буоллаар, минятан кини кууһуо этэ, санныбыттан. Уонна оройбуттан бытаантык, биридэ сыллаан ыһаа этэ, олоппос аһыттан күөската нһааһынаан, Сима тобугар ойон тахсан сыһынан күһүтэ.

Сага күнгэ үктэһин Симаба бүтүн ордук долгутуулаах. Аңгар хараба арыллыбаттыы иһэн турбут. Маныһа сирэйдээх оскуолалыгар хомунан, дыэттигтэн тахсан барда.

Урук кунгэ чуораан тыһа-
абытыгар Симаны били уолаттар
ыгыран ылан, таһырдыа илдьэ
бардылар.

• Хайа, бийлэгийн үнгүстүн дуу
кимнэхэ эмт?

- Grix.

• Чз бэрт. Кыыс буолбатах

- БИШКЕКТИН, 20.09.2013

- Сөп батыммын

- Дэг, хөрсүн үөл зүйсүүн!

Баянча элбэх уол утары соботовун турабын. Куттаммакхын дуо, биһигиттэн?

- Куттанан да дигэн түүх уларьһый? Арай биир эгнэлээхпин.
- Түүх?

- Барыгытын кытары бино-би-

иргэ охсунабын. Бары саба түспөжүт.

- Тыйй дозор! Уол эбинкин!
- Хайа наа! Быраат үчүгэй эбит
дун!

- Дий! Сохотта ээ уял! - уялтар эргэрэн охтоору гыммыт туялет илгээр туран, Сима тогто башыгтайбыт кыра ытлын би-ир-бир бобо тутан, илин тутусту-лар уонна саннын таптаһан баран, оскуола дээки оргууй хаамса тур-дулар.

